norden

Vöxtur, velferð og gildi

Áætlun fyrir formennsku Dana í
Norrænu ráðherranefndinni 2015

Møns Klint, Eystrasalti,
Danmörku

Vöxtur, velferð og gildi

Áætlun fyrir formennsku Dana í
Norrænu ráðherranefndinni 2015

ISBN 978-92-893-3788-5 (PRINT)

ISBN 978-92-893-3809-7 (PDF)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2014-749>

ANP 2014:749

© Norræna ráðherranefndin 2014

Umbrot: Jette Koefoed

Kápumynd: Vindmyllur á Eyrarsundi, Adrian Joachim

Ljósmynd: bls. 2–3 Jette Koefoed; bls. 7 t.v. Agnete Schlichtkrull, t.h. Claus Bjørn Larsen

bls. 12, 15, 19 SignElements;

bls. 10 visitaland.com; bls. 19, 26–27 ImageSelect; bls. 8, 25 Karin Beate Nøsterud

Prentun: Rosendahls-Schultz Grafisk

Upplag: 300

Leturgerð: Meta LF

Pappír: Munken Polar

Lillgrund Vindmøllepark
Eyrarsundi, Danmörku/Svíþjóð

Printed in Denmark

www.norden.org/is/utgafa

Norrænt samstarf

Norræna samstarfið er eitt umfangsmesta svæðasamstarf í heiminum. Samstarfið nær til Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norræna samstarfið er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og skiptir miklu í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi. Í norrænu samstarfi er unnið að því að styrkja stöðu Norðurlanda í sterkri Evrópu.

Með norrænu samstarfi er unnið að því að efla norræna og svæðisbundna hagsmuni í alþjóðlegu umhverfi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skipa þeim meðal þeirra svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norræna ráðherranefndin

Ved Stranden 18

1061 København K

Sími (+45) 3396 0200

www.norden.org

norden

Vöxtur, velferð og gildi

Áætlun fyrir formennsku Dana í
Norrænu ráðherranefndinni 2015

6	Formáli
9	Inngangur
11	Vöxtur
14	Velferðarmál
18	Gildi – alþjóðleg markaðssetning Norðurlanda
22	Hafið við heimskaut

Formáli

Danir gegna formennsku í samstarfi norrænu ríkisstjórnanna árið 2015. Þar með taka Danir við keflinu í mikilvægu samstarfi sem í áranna rás hefur stutt við og stuðlað að því að þróa sterka samkennd norrænu landanna.

Við Norðurlandabúar erum bundnir sterkum böndum sameiginlegrar sögu og sameiginlegra gilda. Á þessum grundvelli höfum við þróað samstarf þar sem við veitum hvert öðru innblástur, styðjum hvert annað og finnum í krafti samstarfsins hentugar og nútímalegar lausnir á þeim úrlausnarefnum sem við stöndum frammi fyrir.

Sem dæmi má nefna áralangt samstarf okkar um að draga úr stjórnsýslu-hindrunum milli landanna. Þetta starf ræður úrslitum um það hvort norræn fyrirtæki og einstaklingar geti nýtt sér þá kosti sem felast í landfræðilegri nánd, líkum skoðunum og menningarlegum skyldleika okkar og það verður áfram eitt af megináherslusviðunum í norrænu samstarfi.

Norræn samvinna hefur í tímans rás skilað margvíslegum árangri. En það dugar ekki að lifa á fornri frægð. Það er lykilatriði að samstarfið geti stöðugt skilað raunverulegum ávinningi og hagnýtum lausnum á þeim nýju og breytilegu viðfangsefnum sem samfélög okkar þurfa að takast á við.

Þetta á enn frekar við nú þegar við erum að byrja að losa okkur út úr alþjóðlegri efnahagskreppu sem hefur markað djúp spor á Norðurlöndum eins og annars staðar. Kreppan hefur neytt okkur til að taka erfiðar ákvarðanir – ekki síst til að halda í norrænu velferðarkerfin. Þau hafa reynst sterkbyggð en hafa þó ekki farið varhluta af kreppunni.

Á komandi árum er lykilatriði að við getum endanlega sagt skilið við kreppuna og skapað grundvöll fyrir því að samfélög okkar geti áfram verið þróttmikil og nýskapandi. Og að áfram bjóðist tækifæri fyrir þá sem geta séð um sig sjálfir og að þeir sem eiga í erfiðleikum með það njóti verndar.

Danir munu í formennskutíð sinni leggja áherslu á fjögur viðfangsefni sem eiga að efla norrænt samstarf og gera það markvissara. Við eigum að hafa vöxt og atvinnu í fyrirrúmi; við eigum að standa vörð um norræna velferð; við eigum að auka vitundina um norræn gildi með því að styrkja norræna „vörumerkið“; og við eigum að leggja áherslu á samstarfið um norður-skautið.

Við hlökkum til að eiga gott og gagnlegt samstarf við norræna vini okkar á komandi árum.

Helle Thorning-Schmidt
forsætisráðherra Danmerkur

Carsten Hansen
samstarfsráðherra Norðurlanda í
Danmörku

Eyrarsund, Danmörku/Svíþjóð

„Saman erum við sterk“. Þannig hljómaði framtíðarsýn samstarfsráðherra Norðurlanda fyrir norrænt samstarf frá 2014 – og það verður líka leiðarljós fyrir formennsku Dana árið 2015.

Við höfum trú á að samstarf Norðurlanda geri gagn þegar það tekur á áþreifanlegum viðfangsefnum sem hafa beina þýðingu fyrir norræna borgara, þegar starfsemin skilar sýnilegum og mælanlegum árangri og þegar starfið beinist að viðfangsefnum sem skila skýrum, norrænum ávinningi. Að þessu verður jafnframt stefnt í formennskutíð Dana.

Það verður gert með norrænum hætti. Við munum halda fast í stoltar norrænar hefðir um að sækja stuðning til almennings. Þegar hægt er munum við fá norrænt áhugafólk til að taka þátt í starfsemi okkar. Og við ætlum að virkja öflug félagasamtök Norðurlanda með því að vera opin og hvetja til almennrar þátttöku. Það á sér í lagi við um börn og ungmenni frá öllum Norðurlöndunum. Þau verða fengin til að taka þátt í starfinu – til þess að þau fái að upplifa samstarf Norðurlanda og til þess að styrkja grundvöll norrænnar samkenndar sem er sjálfur kjarni samstarfsins.

Á næsta ári halda bæði Ísland og Danmörk upp á 100 ára afmæli kosningaréttar kvenna og jafnrétti verður grundvallarviðmið í ýmsum verkefnum. Við vitum að á ýmsum sviðum er munur á skilyrðum og aðstæðum kvenna og karla og stráka og stelpna. Munurinn kemur meðal annars fram í skólum og á vinnu-markaði. Tillit verður tekið til þess í formennskutíð Dana.

Danmörk fer með formennskuna í tólf mánuði. Eitt af meginviðfangsefnum verður að halda áfram að starfa að þeim fjölmörgu langtíma verkefnum sem eru einkennandi fyrir norrænt samstarf. Sem dæmi má nefna að stöðugt þarf að vinna að endurnýjun og endurbótum á norrænu samstarfi í samræmi við skýrslu framkvæmdastjóra Norrænu ráðherranefndarinnar, „Ný Norðurlönd“ (Nyt Norden). Sérstök ástæða er til að nefna vinnuna við að ryðja úr vegi stjórnsýsluhindrunum á öllum sviðum samstarfsins – hvort tveggja þær sérlegu hindranir sem enn er að finna við Norður-Atlantshaf og þær hindranir sem standa í vegi fyrir öflugra samstarfi á ákveðnum stefnumótunarsviðum, til dæmis á sviði félags- og atvinnumála. Einnig verður áfram lögð áhersla á baráttuna gegn félagslegum undirboðum. Á því sviði er löng hefð fyrir því að starfa saman og skiptast á reynslu um erlent vinnuafli.

Ef formennskutíðin á að skila árangri verður að einbeita sér að tilteknum málum. Þess vegna höfum við valið fjögur viðfangsefni sem eru ofarlega í huga Norðurlandabúa um þessar mundir: hagvöxtur, velferð, gildi og „Hafið við heimskaut“ (Det Blå Arktis). Í formennskutíð okkar verður lögð megináhersla á þessi svið.

Eystrasalt, Ålandseyjar

Alþjóðlega efnahagskreppan hefur haft harkalegar afleiðingar. Það gildir um Norðurlönd eins og önnur svæði. Samdráttur í atvinnustarfsemi, missir starfa og útbreidd svartsýni hefur varpað skugga á samfélög okkar. Margar erfiðar ákvarðanir hefur þurft að taka til að koma efnahagslífi okkar aftur af stað. En margt bendir nú til að þessar aðgerðir hafi borið árangur og Norðurlönd virðast loksins vera að losna úr greipum kreppunnar.

Nú á hagvöxtur og atvinna aftur að vera í fyrirrúmi. Það á einnig við í norrænu samstarfi. Árið 2015 ætlum við að styrkja enn frekar stöðu Norðurlanda sem leiðandi svæðis á sviðum þar sem þegar er sýnilegt að þau standa traustum fótum og þar sem sameiginlegt átak Norðurlanda á grundvelli sköpunargáfu og nýrra hugmynda getur aukið hagvöxtinn og atvinnuþátttökuna enn frekar. Og við höfum sérlega góðar forsendur til þess á sviði umhverfismála og skapandi greina. Norðurlönd eru nú þegar á margan hátt þekkt og njóta viðurkenningar fyrir að vera í fremstu röð á sviði græns og sjálfbærs hagvaxtar. Mörg lönd sækja innblástur til Norðurlanda þegar taka þarf mikilvægar ákvarðanir um sjálfbæran orkubúskap, skilvirkari nýtingu auðlinda, aðlögun að umhverfisvænni starfsháttum og loftslagsvænar aðgerðir.

Árið 2015 mun að miklu leyti markast af samningaviðræðum á vettvangi Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun og loftslag. Í fyrsta lagi er búist við að samþykkt verði ýmis alþjóðleg sjálfbærnimarkmið í tengslum við áætlanir Sameinuðu þjóðanna í þróunarmálum fyrir tímabilið eftir 2015 og til að fylgja eftir Ríó+20-ráðstefnunni um sjálfbæra þróun. Í öðru lagi verður COP21, alþjóðleg loftslagsráðstefna Sameinuðu þjóðanna, haldin í París. Markmiðið er að þar verði samþykktur nýr alþjóðlegur loftslagssamningur. Við ætlum að nýta gott samstarf Norðurlanda til að þau geti haft áhrif á samningaviðræðurnar og niðurstöðurnar.

Við ætlum meðal annars að beina sjónum að borgunum okkar á Norðurlöndum. Vaxandi hlutfall jarðarbúa og efnahagsstarfsemi heimsins fer fram í borgum. Árið 2050 munu 70% íbúa heimsins búa í borgum. Vegna hins mikla álags sem fylgir fólksfjölguninni mun mikilvægi sjálfbærni í þróun borga verða sífellt meira – hvort tveggja á Norðurlöndum og í öðrum hlutum heimsins. Þörf verður á nýstárlegum lausnum og borgarskipulagi til að búa til borgir sem annars vegar draga úr mengun og notkun auðlinda og stuðla að minni losun gróðurhúsalofttegunda og hins vegar skapa ramma fyrir gott borgarlíf þannig að áfram verði eftirsóknarvert að búa þar. Nú þegar er unnið að spennandi verkefnum á Norðurlöndum þar sem byggingarlist fer saman við skipulag og bættu orkunýtingu, minnkandi hávaða, betri sorphirðu, aðgerðir til að draga úr umferð, aukna velferð og svo framvegis. Ef okkur á Norðurlöndum tekst að þróa frekar og koma á framfæri lausnum af þessu tagi, hvort tveggja innan og utan Norðurlanda, mun það stuðla að vexti, heilbrigði, atvinnu og bættum lífs-gæðum þeirra sem búa í borgunum. Norrænar borgir eiga að vera sjálfbærir aflvakar hagvaxtar.

Eystrasalt, Finland

Norræn hönnun og tíska er annað svið þar sem við njótum viðurkenningar á alþjóðavettvangi. Norræn tíska er í hugum manna tengd hreinleika, siðferðislegum gildum og naumhyggju. Í þessu felst mikill styrkur í ljósi þess að tísku- og fataiðnaðurinn er annars þekktur fyrir að vera meðal þeirra atvinnugreina sem gengur hvað mest á auðlindir heimsins með mikilli notkun orku og vatns og útbreiddri notkun kemískra efna og plágu eyða. Tækifærin sem í þessu felast hafa enn aukist á síðustu árum vegna þess að innan þessarar atvinnugreinar hefur sjónum í meira mæli en áður verið beint að skilvirkri nýtingu auðlinda, aukinni endurnýtingu og gagnrýnni viðhorfum þegar kemur að notkun kemískra efna. Með markvissum aðgerðum verður einnig hægt að skapa tengsl í hugum fólks milli aðlögunar að grænum starfsháttum annars vegar og Norðurlanda hins vegar – og þar með auka enn vaxtar- og atvinnutækifærin í tísku- og fataiðnaði, sem eru veruleg fyrir.

Á Norðurlöndum höfum við jafnframt góða reynslu af skilvirkri nýtingu á líffræðilegum framleiðsluvörum okkar sem draga úr sóun og auka tekjur. Þetta svonefnda lífhagskerfissjórnarhorn gagnast samfélaginu og umhverfinu en ýtir um leið undir samkeppnishæfa atvinnustarfsemi sem eykur hagvöxt. Við Norður-Atlantshaf eru ekki síst veruleg atvinnutækifæri falin í því að þróa betri og umhverfisvænni nýtingu á lífauðlindum hafsins. Til þess þarf sameiginlegt norrænt átak þar sem opinber yfirvöld og einkaaðilar taka höndum saman um þróun nýrra lausna.

Við ætlum:

- að setja af stað verkefni sem heitir „Nordic Built Cities“ þar sem safnað verður saman framsýnustu aðilum á Norðurlöndum, til dæmis á sviði borgarskipulags, byggingarlistar, umhverfis-, orku- og samgöngumála, upplýsingatækni (snjallborgir, smart cities), öryggis og velferðar til samstarfs um það hvernig hægt sé að gera svæði í norrænum borgum aðlaðandi og sjálfbær.
- að vinna að samþykkt og framkvæmd norrænnar framkvæmdaáætlunar á vegum norrænu umhverfisráðherranna og að viðburði sem halda á árið 2015, hvort tveggja til að stuðla að skilvirkri auðlindanýtingu og sjálfbærni í norrænni tísku- og fataframleiðslu.
- að setja af stað verkefni þar sem yfirvöld á viðkomandi sviði og atvinnulífið vinna í sameiningu að því að kanna vandamál í vegi og tækifæri til sjálfbærs vaxtar á grundvelli skilvirkrar nýtingar auðlinda hafsins í Norður-Atlantshafi.

Við Norðurlandabúar höfum á löngum tíma byggt upp sterk velferðarkerfi sem gagnast einstaklingum sem búa á Norðurlöndum og sem eru meðal burðarása samfélagsgerðar okkar. Segja má að velferðarríkið sé á margan hátt grundvallarþáttur í erfðamengi Norðurlanda. En velferðarríkið er ekki óbreytanlegt. Eins og annað verður það að þróast með tímanum. Djúp efnahagskreppa eins og sú sem við á Norðurlöndum höfum upplifað eins og aðrir reynir á samloðunarkraft samfélagsins og undirstrikar þörfina á að þróa ný og nútímaleg úrræði þannig að staða norræna velferðarlíkansins haldist sterk í samfélögum okkar.

Og við höfum sterkan grundvöll að byggja á. Á Norðurlöndum búum við yfir mikilli þekkingu og reynslu hvað varðar velferðarúrræði og getum sótt í einstakan gnægtarbrunn hvort tveggja í opinbera kerfinu og í einka-geiranum. Þetta er hæfni og þekking sem eftirspurn er eftir langt handan landamæra Norðurlanda.

En Norðurlöndin eru hvert um sig lítil efnahagskerfi. Tækifæri til rannsókna og þróunar nýrra aðferða og úrræða eru ekki ótakmörkuð. Þess vegna eru augljóslega tækifæri fólgin í öflugra samstarfi Norðurlanda á sviði velferðarmála – samstarfi þar sem við miðlum öll af þekkingu okkar á norrænum vettvangi. Þetta á að vera ein af þungamiðjunum í formennskutíð Dana árið 2015. Við ætlum að leggja áherslu á söfnun og markvissa miðlun þekkingar á ýmsum sviðum sem eru samfélagslega mikilvæg og við ætlum starfa saman að þróun nýskapandi velferðarlausna. Þar með tryggjum við að þeir sem vinna hagnýt störf fyrir velferðarþjófélagið – kennarar, læknar, hjúkrunarfræðingar, starfsmenn við umönnun aldraðra og margir fleiri – búi yfir bestu þekkingu sem rannsóknir hafa skilað og séu eins vel búnir og hægt er til þess að veita bestu mögulegu velferðarþjónustu.

Þetta á meðal annars við um heilbrigðismál. Á fundi í Tromsø þegar árið 2012 tóku forsætisráðherrar Norðurlanda ákvörðun um nánara samstarf til hagsbóta fyrir heilbrigðiskerfin á öllum Norðurlöndum. Þessari ákvörðun á nú að hrinda í framkvæmd í áföngum á nokkrum tilteknum sviðum.

Nánara samstarf Norðurlanda og miðlun á þekkingu þeirra í milli um orsakir og aðferðir getur einnig haft þýðingu fyrir tilraunir okkar til að draga úr þeim ójöfnuði sem enn er til staðar hvað varðar heilsu og heilbrigði. Ójöfnuðurinn hefst strax við fæðingu og má meðal annars merkja af því að foreldrar með litla menntun koma síður en aðrir með börn sín í læknis-skoðun og til bólusetningar. Aðrir þættir á borð við reykingar, áfengi, mataræði og hreyfingu hafa einnig sitt að segja um ójöfnuðinn á heilbrigðissviði. Nú á að leggja aukna áherslu á þessi málefni.

Einnig á að taka á ójöfnuði á vinnumarkaði með því að halda áfram að berjast gegn félagslegum undirboðum. Þetta mál er reglulega til umræðu á norrænum vettvangi með mjög góðum árangri. Löndin sækja hugmyndir að góðum lausnum hvert til annars. Við ætlum að ýta undir að löndin skiptist á reynslu af því sem gert er á þessu sviði og ræði þróun mála og sameiginlega hagsmuni Norðurlanda hvað varðar löggjafarstarfsemi á vettvangi Evrópusambandsins.

Það á meðal annars við um málefni barna og ungmenna. Við eigum að sjá til þess að börn njóti bestu mögulegu kennslu og uppeldisfræðilegu aðferða þannig að þau verði eins fær og hægt er og að vægi neikvæðs félagslegs arfs varðandi faglegan árangur minnki. Við eigum líka að leggja áherslu á að ungmenni fái þá menntun og geti aflað sér þeirrar þekkingar sem þarf til að þau geti komist út á vinnumarkað og haldið velli þar. Menntun ungmenna þarf í auknum mæli að samsvara þörfum atvinnulífsins. Og atvinnulífið þarf að skapa atvinnu og verknámsstöður fyrir ungmenni. Við eigum líka að leggja áherslu á aðgerðir sem stuðla að því að ungmenni hætti að vera óvirkir framfærsluþegar. Allir eiga að vera með og þeir sem ekki geta bjargað sér sjálfir eiga að fá aðstoð til náms eða vinnu.

Stórt viðfangsefni sem við á Norðurlöndum eigum sameiginlegt varðar börn sem vistuð eru utan heimilis og sem gengur verr en jafnöldrum þeirra í grunnskóla og framhaldsskóla og hvað varðar andlega og líkamlega heilsu. Það þýðir að við verðum að skoða málefni sem varða vistun barna utan heimilis sem heild. Við stöndum okkur heldur ekki nógu vel hvað varðar faglegan árangur og við að vinna gegn neikvæðum félagslegum arfi. Reynslan frá öllum norrænu löndunum sýnir að námsárangur barna og ungmenna – einkum drengja – sem búa við félagslegan vanda er ennþá lélegur. Það dregur úr möguleikum þeirra í samfélaginu til lengri tíma lítið. Við verðum að beina sjónum að þessum vanda.

Við verðum líka að hafa vakandi auga fyrir stafrænum lausnum. Við höfum nú þegar sterka stöðu á þessu sviði á Norðurlöndum og stafrænar lausnir hafa komið að góðu gagni á ýmsum sviðum sem tengjast þjónustu við almenning. Fjarlækningar, endurhæfingaráætlanir og fjarkennsla eru dæmi um þjónustu á mikilvægum sviðum velferðarmála sem auðvelda daglegt líf almennings á Norðurlöndum. Ef okkur tekst að efla þróunarstarf fyrirtækja að nýskapandi stafrænum lausnum getur það orðið mikilvægt framlag til áframhaldandi þróunar velferðarkerfa okkar. Það getur jafnframt tryggt stöðu Norðurlanda í fararbroddi á sviði stafrænnar tækni þannig að tækifæri gefist til að nýta þá vaxtarmöguleika sem eru fyrir hendi á þessu sviði.

Skagerrak, Danmörku

Við ætlum:

- að efla miðlun þekkingar milli Norðurlanda um aðgerðir sem geta dregið úr ójöfnuði í heilbrigðismálum. Sem dæmi má nefna kerfislægar aðgerðir (ný löggjöf) og að nýta betur reynsluna af því að nota mismunandi forvarnar-, greiningar-, meðferðar- og endurhæfingarúrræði á grundvelli mismunandi þarfa og fleira,
- að fylgja eftir tillögunum í úttektinni á framtíðarsamstarfi Norðurlanda í heilbrigðismálum (Bo Könberg-skýrslan),
- að leggja áherslu á úrlausnarefni og aðgerðir sem unnið er að á Norðurlöndum í tengslum við að tryggja ungmennum störf til framtíðar,
- að efla þekkingaröflun um matvæli og tryggja að þekkingin verði notuð til að bæta matvælaöryggi og mataræði, til að forðast skaðlega dýrasjúkdóma og þróa framleiðslu sem skapar vöxt á sjálfbærum grundvelli,
- að halda framhaldsráðstefnu til að fylgja eftir „One Health“-ráðstefnunni um sýklalyfjaónæmi sem haldin var 2012,
- að ýta undir umræðu til að berjast gegn félagslegum undirboðum á Norðurlöndum,
- að vinna saman að því að tryggja að börn og ungmenni sem eru vistuð utan heimilis njóti eins góðrar velferðar, menntunar og atvinnu og hægt er. Það á að gera með því að breiða út notkun árangursríkustu aðferða og með því að starfa saman á þeim sviðum þar sem þekkingu skortir,
- að koma á fót norrænum vettvangi sem á að sjá til þess að fram fari skipulagt þekkingarstarf um góða kennsluhætti og uppeldisfræðilegt starf fyrir þá sem starfa í þessum greinum. Verkefnið á að ryðja veginn fyrir útbreiðslu betri kennsluhátta og uppeldisfræðilegs starfs sem stuðlar að betri faglegum árangri og að því að draga úr þýðingu neikvæðs félagslegs arfs,
- að grípa til aðgerða til að styðja stafræn fyrirtæki í því að nota opin gögn og bæta aðstæður þeirra til að prófa stafrænar lausnir á borgurum í einstökum löndum á Norðurlöndum,
- að taka þátt í stofnun vettvangs samstarfsneta þvert á landamæri sem meðal annars á að styðja við miðlun reynslu, aðferða og árangurs af endurhæfingarstarfi fyrir eldri borgara milli landanna,
- að koma á fót norrænu samstarfsneti um síðbúnaðar afleiðingar kynferðisofbeldis með það að markmiði að kortleggja þetta viðfangsefni á Norðurlöndum í heild.

Sjálfbær þróun, nýsköpunarhæfni, loftslag, endurnýjanleg orka, umhverfis-sjónarmið, menntun, lýðræði, gagnsæi, lítil spilling og jafnrétti. Þetta eru nokkrir af þeim styrkleikum sem við erum þekkt fyrir á alþjóðavettvangi og sem byggjast á nokkrum norrænum grunngildum. Í kjölfar kreppunnar hefur það færst í vöxt að önnur lönd beini sjónum að Norðurlöndum til að sækja hugmyndir að lausnum á ýmsum af þeim samfélagslegu viðfangsefnum sem þau standa frammi fyrir. Til dæmis hefur menntun á sviði velferðarmála á Norðurlöndum ýmis sameiginleg einkenni og sérsvið sem gerir hana vænlega til menntunaráhrifna og markaðssetningar á norrænum velferðarlausnum. Við getum notfært okkur þennan áhuga betur með því að skilgreina enn betur hvað það er nákvæmlega sem norræna líkanið getur og sem önnur lönd og svæði geta tekið til fyrirmyndar og lært af. Almennur áhugi á því sem norrænt er kemur líka fram í mjög miklum áhuga á norrænni menningu og mat.

Við þurfum að nýta og undirbyggja þennan jákvæða alþjóðlega áhuga. Við þurfum í auknum mæli að nýta norræna „vörumerkið“ til að breiða út þekkingu á norrænum styrkleikum og grunngildum. Ónýt tækifæri til að koma á framfæri norræna vörumerkinu með skipulegum og kerfisbundnum hætti eru ekki síst til staðar á þeim mörkuðum þar sem Norðurlönd sem svæði eru þekktari en norrænu ríkin hvert um sig.

Í tengslum við formennskuáætlun Dana verður þess vegna sett af stað langtíma verkefni sem leggur áherslu á skipulega markaðssetningu Norðurlanda á alþjóðavettvangi. Það verður gert í samræmi við nýja *Áætlun um að markaðssetja og marka Norðurlöndum stöðu á alþjóðavettvangi* þar sem lögð er áhersla á nokkur sérvalin svið.

Sem dæmi má nefna sameiginlegu norrænu menningarkynningarnar. Árið 2013 var haldin stór sameiginleg menningarkynning í Washington D. C. sem nefndist „Nordic Cool“. Hún tókst ákaflega vel og undirstrikaði þá miklu athygli sem norræn list og menning hefur notið á alþjóðavettvangi á síðustu árum. Reynsluna af Nordic Cool er ekki hægt að yfirfæra beint til annarra landa en hún undirstrikar þá möguleika sem eru fyrir hendi til að auka þekkingu um Norðurlönd með metnaðarfullum menningarmiðlunarverkefnum. Við þurfum að vinna áfram á grundvelli þessarar reynslu til að tryggja að miðlun norrænnar menningar – sem felur í sér norræn gildi – verði enn öflugri á komandi árum.

Aukin áhersla á nýja norræna matargerðarlist á síðustu árum hefur haft í för með sér verulegar og mikilvægar breytingar á matarmenningu í ýmsum norrænu landanna. Í tengslum við þessa þróun beinist athyglin einnig að norrænum grundvallargildum sem varða sjálfbærni, sköpunargáfu, gæði og

Atlantshafið, Færeyjar

hreinleika. Þessi þróun hefur vakið mikla athygli á heimsvísu og talið er að mikil tækifæri felist í að markaðssetja Norðurlönd sem áfangastað í hæsta alþjóðlega gæðaflokki hvað varðar matvæli.

Með hliðsjón af því að norræn matvæli eru örugg, holl, í háum gæðaflokki og framleidd í sjálfbærum framleiðslukerfum eigum við öll að nýta okkur þá alþjóðlegu athygli og þann áhuga sem er fyrir öryggi matvæla og nýrri norrænni matargerðarlist til þess að breiða út norræna matargerðarlist innan Norðurlanda og ekki síður á heimsvísu.

Ferðapjónustan er einnig nátengd norræna vörumerkinu. Árangur ferðapjónustunnar byggir að miklu leyti á þekkingu á Norðurlöndum og norrænum gildum. Um leið leggur þessi atvinnugrein sjálf af mörkum til þess að breiða út þekkingu um Norðurlönd, meðal annars með því að laða að ferðamenn. Það felast mikil tækifæri í sameiginlegu norrænu starfi á sviði ferðamennsku sem getur vakið aukna athygli á norræna vörumerkinu og á Norðurlöndum sem nýskapandi áfangastaðar fyrir ferðamenn – í samspili við markvisst starf á öðrum sviðum, til dæmis hvað varðar menningu, matvæli, byggingarlist og hönnun. Við þurfum að hagnýta okkur þetta – ekki síst til að laða að ferðamenn frá nýjum vaxtarsvæðum.

Við ætlum:

- að skipa norrænan starfshóp sem nota á árið 2015 til að þróa vel uppbyggða grunnáætlun fyrir „Nordic Cool“ sem getur verið skipulagsrammi fyrir sameiginlegar norrænar menningarkynningar erlendis í framtíðinni. Við ætlum líka að kanna möguleikana á að setja af stað nýja „Nordic Cool“-kynningu,
- að nota norrænan mat markvisst til að markaðssetja Norðurlönd. Það ætlum við að gera með því að halda árlega norræna matvælahátíð („Nordic Food Festival“) sem helstu aðilar á sviði þróunar norrænnar matargerðar og matvæla taka þátt í. Við ætlum líka að hleypa af stað verkefni – „New Nordic Ultra“ – sem á að vekja athygli á bestu hráefnunum af norðurslóðum,
- að taka fyrstu skrefin í því að móta skipulagsramma fyrir sameiginlegt starf Norðurlanda að því að efla ferðamennsku, útflutning, menningu og fjárfestingar með vinnuheitið „Team Norden“. Fyrsta skrefið verður að reyna að þróa valkosti fyrir nýja ferðamenn frá fjarlægum vaxtarmörkuðum – í fyrstu umferð Kína.
- að setja af stað sameiginlegt norrænt verkefni til að efla þekkingu og útflutning á framhaldsnámi (í tengslum við velferð),
- að hefja athugun á möguleikunum á því að efla samstarf Norðurlanda á sviði byggingarlistar og hönnunar í alþjóðlegu samhengi,
- að undirbyggja með fjármunum og rannsóknum alþjóðlega markaðssetningu á Norðurlöndum og norræna líkaninu. Þessu marki ætlum við að ná með því að halda ráðstefnu árið 2015 með þátttöku helstu fræðimanna á þessu sviði. Í kjölfar ráðstefnunnar eiga þeir að koma með tillögur um stefnumótun sem snertir styrkleika og veikleika norræna líkansins og notagildi þess í öðrum löndum og á öðrum svæðum.

Loftslagsbreytingarnar hafa sett af stað breytingarferli við norðurskaut. Breytingarnar munu verða hraðari á komandi árum. Á öllu svæðinu frá norðurheimskauti yfir Norður-Atlantshaf til Norður-Evrópu munu loftslagsbreytingarnar valda grundvallarbreytingum hvort tveggja á úrlausnarefnum og tækifærum þeirra sem þar búa. Þetta verður stórt verkefni fyrir samfélagið á norðurskautssvæðunum.

Norðurlönd eiga að taka virkan þátt í starfi sem miðar að sjálfbærri þróun á þessu svæði með megináherslu á íbúa landanna. Í þessu starfi getum við Norðurlandabúar meðal annars notfært okkur langa hefð fyrir samstarfi og þekkingarmiðlun þvert á mismunandi svið á borð við umhverfis-, loftslags- og orkumál, sjálfbæra þróun, rannsóknir, menningu og jafnrétti. Við eigum að nota reynsluna af þessum þverfaglegu starfsháttum á norrænum vettvangi til að bæta og styðja við annað starf, einkum í Norðurskautsráðinu, sem er meginvettvangur viðræðna við og um norðurskautssvæðin.

Undir vinnuheitinu „Det Blå Arktis“ (Hafið við heimskaut) ætlum við í formennskutíð okkar að leggja áherslu á þau svið þar sem norðurskautssvæðin og Norðurlönd geta spilað saman. Hafið („Det Blå“) verður í brennidepli starfsins, því hafið leikur lykilhlutverk í þeim breytingum sem eru að verða á norðurskautssvæðum. Hafið gegnir nauðsynlegu hlutverki hvað varðar náttúru, menningu, atvinnulífsþróun og samgöngur og í kjölfar loftslagsbreytinganna verður heildarstjórn auðlinda hafsins enn mikilvægari en áður. Frumbyggjar og aðrir þeir sem nýta hafið og lifandi auðlindir þess búa yfir mikilli vitneskju um náttúruna og sú vitneskja er ákaflega mikilvæg.

Loftslagsbreytingunum fylgir bráðnun íss, nýjar siglingarleiðir og aukin umsvif á hafinu á norðurskautssvæðum. Þetta getur leitt til hagvaxtar og nýrra starfa hvort tveggja á Norðurlöndum og á norðurskautssvæðum. Áhuginn er mikill nú þegar og aðilar innan og utan svæðisins eru reiðubúnir að nýta sér hin nýju tækifæri. En jafnframt þarf að styðja atvinnuþróun á svæðinu. Það þýðir fyrst og fremst að gera þarf átak í því að efla öryggi í siglingum. Jafnframt er lykilatriði að víkja ekki frá ströngum kröfum á sviði umhverfismála og öryggis þannig að umhverfið njóti verndar þegar umsvifin aukast.

Sú aukning sem gert er ráð fyrir að verði í umsvifum á hafi hefur í för með sér aukið álag á umhverfi hafsins. Verndun líffræðilegs fjölbreytileika hafsins verður þess vegna sífellt mikilvægari í takt við vaxandi atvinnustarfsemi. Rannsaka þarf hvernig umhverfi hafsins á norðurskautssvæðum bregst við auknum sjóflutningum og fiskveiðum. Þekking á líffræðilegum fjölbreytileika hafsbotnsins er nauðsynleg til að geta stýrt fiskveiðum og umhverfismálum til framtíðar og fyrir sjávarútveginn í formi vísindalegra gagna. Norðurlönd geta þar að auki nýtt þekkingu og reynslu sem ávinnt á norðurskautssvæðum á öðrum hafsvæðum þannig að þekkingin á öllum hafsvæðum við Norðurlönd aukist.

Diskóflói, Grænlandi

Við ætlum:

- að efla siglingaöryggi við norðurskautssvæðin með því að hrinda í framkvæmd verkefni um áframhaldandi þróun rafræna siglinga-leiðsagnarkerfisins „ArcticWeb“, sem gefur yfirlit yfir skip á norðurskautssvæðum, og með þróun sameiginlegrar vefgáttar sem helguð verður hafinu við norðurskautssvæðin og sem veita á nauðsynlegar upplýsingar um siglingar þar,
- að búa til vettvang fyrir gagnkvæma miðlun þekkingar og þróun sameiginlegra norrænna staðla fyrir kortlagningu og eftirlit með líffræðilegum fjölbreytileika og veikleikum hafsbotnsins,
- að fylgja eftir nýrri samstarfsáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar um málefni norðurskautssvæðisins fyrir tímabilið 2015-2017 og að efla umræðu á Norðurlöndum um þverfagleg málefni tengd norðurskautssvæðum,
- að styðja við það starf að málefnum norðurskautsins sem fer fram á öðrum vettvangi, sérstaklega í Norðurskautsráðinu.

Atlantshafið, Ísland

Lófótur, Noregshaf, Noregur

norden

Norræna ráðherranefndin

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

NORDEN2015.DK

**Frekari upplýsingar um
formennsku Danmerkur í
Norrænu ráðherranefndinni má
finna á www.norden2015.dk**

**Danska utanríkisráðuneytið
Norðurlandaskrifstofa
norden2015@um.dk**

Asiatisk Plads 2
DK-1448 København K
Danmark
Sími: +45 3392 0000

ANP 2014:749
ISBN 978-92-893-3788-5 (PRINT)
ISBN 978-92-893-3809-7 (PDF)